

Kandidato (-ės) grupės ir eilės numeris egzamino vykdymo protokole _____

Vardas ir pavardė _____

LIETUVIŲ KALBA (GIMTOJI)

Teksto suvokimo užduotys

2010 m. valstybinis brandos egzaminas
(pakartotinė sesija)

Trukmė – 1,5 val. (90 min.)

NURODYMAI

- Gavę užduoties sąsiuvinį ir atsakymų lapą pasitikrinkite, ar juose nėra tuščių lapų ar kito aiškiai matomo spausdinimo broko. Pastebėję praneškite egzamino vykdytojui.
- Užrašykite savo grupės ir eilės numerį, vardą bei pavardę nurodytoje vietoje ant šio užduoties sąsiuvinio viršelio. Įsitikinkite, kad atsakymų lapas pažymėtas lipduku, kurio numeris sutampa su jūsų eilės numeriu.
- Atlikdami užduotį atsakymų lape rašykite tik mėlynai rašančiu rašikliu tvarkingai ir įskaitomai. Neaiškiai parašyti atsakymai vertinami 0 taškų.
- Atsakymus į užduoties klausimus pirmiausia galite rašyti užduoties sąsiuvinyje, kuriame yra palikta vietos juodraščiui. Jei neabejojate dėl atsakymo, iš karto rašykite atsakymų lape. **Vertintojams bus pateikiamas tik atsakymų lapas!**
- Saugokite atsakymų lapą (neįplėškite ir nesulamdykite), nesinaudokite trintuku ir koregavimo priemonėmis. Sugadintuose lapuose įrašyti atsakymai nebus vertinami.
- Atlikdami užduotis, į klausimus atsakykite glaustai ir aiškiai. **Jeigu neprašoma cituoti arba išrašyti, atsakymus formuluokite savais žodžiais.**
- Atlikdami užduotis, atsakymus įrašykite tam skirtoje atsakymų lapo vietoje. Už ribų parašyti atsakymai nebus vertinami.
- Jeigu atlikdami užduotis naudositės juodraščiu, kuriam palikta vietos sąsiuvinyje, pasilikite pakankamai laiko perrašyti savo darbą į atsakymų lapą.
- Rašykite tik jums skirtose vietose, nerašykite vertintojų įrašams skirtose vietose.
- Atsakymų lape neturi būti užrašų ar kitokių ženklų, kurie leistų identifikuoti darbo autorių (pvz., vardo, pavardės, mokyklos ir t. t.).

Linkime sėkmės!

Perskaitykite tekstą ir atlikite užduotis.

Sigitas Geda

PASKUTINYSIS IŠ TITANŲ¹

1 Gal nekartosiu to, ką mes visi nuo vaikystės žinome, ką tėvai ir seneliai žinojo: kad Maironis – didžiausias lietuvių poetas. Norėčiau pats save ir kitus paklausti, kodėl jis, o ne kas kitas, pavyzdžiui, Donelaitis ar Baranauskas?

2 Donelaitis vis dėlto yra kitos, Mažosios Lietuvos žodinės tradicijos, kito poetinio vyksmo kūrėjas. O Maironį sunkoka įsivaizduoti be Baranausko. Viena Maironio frazė apie Baranauską, man regis, yra begalinės svarbos: „Tai tikras mūsų poezijos perlas. Be jo gal ir mūsų nebūtų buvę...“ Baranauskas ir Maironis – du didieji, vienas greta kito stovintys lietuvių poezijos milžinai, nelyginant tėvas su sūnumi. Laikotarpiais, kada kuriama didelė poezija, poetai nevaikšto po vieną. Taip po Strazdo seka Vienažindys, rusų poezijoje po Puškino – Lermontovas.

3 Vieniems atrodo, kad poezija klestinti, kitiems, kad seniai jau numirusi. Vienaip ar kitaip būtų, iš šalies nieko nepadėsi. Kodėl gi ne? – paklaus koks gudragalvis pasaulio taisytojas. Todėl, kad tikroji, dieviškoji poezija yra ir žemiškos, ir nežemiškos prigimties. Nežemiškos, kad joje aidų aidužiais atsišaukia visuotinė žmonijos patirtis, platoniškasis² mąstymas, pažiūra į daiktus, kai šie vienu metu ir konkretūs, ir efemeriški³, suabstraktinti kaip pirmavaizdžiai ir idėjos. Koks nors vėjas ar akmuo poezijoje nėra tik atitinkamos dalelių struktūros, kartu jie ir begalinių idėjų ženklai, simboliai, antropomorfinės⁴ figūros, kaip Homero Aušra raudonpirštė... Dabar poetinis mąstymas pasaulyje nususo, karai ir technokratinės civilizacijos išstūmė klasišką požiūrį į daiktus, klasikos išugdytą jauseną. Susigražinti ją – nežinau, ar bus lengva.

4 Bet apie maironiškąją įkvėpimą. Tokia įkvėptis, toks tiesos ir grožio pojūtis galėjo būti subrandintas tik klasikinio Europos palikimo. Poetinis apreiškimas toks įstabus, kad jam nerasi gražesnio apibūdinimo kaip nežemiškas, dieviškas. Kitais žodžiais tariant, tai proveržis gražiausių, dieviškų žmogaus galių.

5 Dabar jau galėčiau pasakyti, jog per visą savo istoriją esame turėję tik du poetus, kurie žinojo, kas yra dieviškas poetinis apreiškimas. Tai Baranauskas ir Maironis.

6 *Vidunaktyj taip tyku, kad girdi, kaip jaunas
Lapas arba žiedelis ant šakelės kraunas...
Girdi, kaip šakom šnibžda medžių kalba šventa,
Kaip žvaigždelės plevėna, gaili rasa krinta.*

Kas be Baranausko tokius dalykus yra girdėjęs? Baranauskas stovi didžiausių pasaulio paslapčių atskleidimo juostoje, nors pats ne tiek apreiškia, kiek apgaili. Gal nebus per stipriai pasakyta, – jis neturi regimos Mūzos, tiek daug girdi ir mato, bet stokoja judesio, veiksmo. Senovės graikų supratimu, tai dieviškasis poetas, Apolono numylėtinis, tačiau jo dievaitė tarsi būtų atsisakiusi jį toliau vesti... Nėra to, ką randame Maironio eilėraštyje, sukurtame 1909 metais:

*Išvydau ją, kai vakarinė
Žvaigždė skaisčiai danguos mirgėjo,
O marių erdvė begalinė
Nuo pilno mėnesio tviskėjo.*

¹ Titanai – sen. graikų vyresniosios kartos dievai, stichijų ir jėgos įsikūnijimas; titanomachijoje (titanų ir jų vaikų kare) pralaimėjo jaunesnės kartos dievams ir buvo nutrenkti į Tartarą (požemį), vėliau perkelti į Palaimintųjų salas.

² Platonas – graikų filosofas, objektyviojo idealizmo filosofijos kūrėjas.

³ Efemeriškas (gr.) – laikinas, nepatvarus.

⁴ Antropomorfinis (gr.) – žmogaus pavidalo, panašus į žmogų.

*Gamtos ramumo ir svajonės
Zefyro nedrumstė dvelkimas;
Ramiai ilsėjos vargo žmonės,
Padangiais skrido serafimas⁵.*

Pabaigoje:

*O ji, padavusi man lyrą,
Į tą užburtą vedė šalį,
Kur takas ašaromis byra,
Kuriuo retai kas eiti gali.*

*Gražybių paslaptis nurodžius,
Ji širdį man jausmingą gvildė;
Jai stebuklingus davė žodžius
Ir ausį dainomis pripildė.*

7 Taip, tiesa tėra tik viena, Maironis išnyra iš gelmių, kuriuose brendo didžiausi Europos talentai – Mikelandželas ir Rafaelis, Leonardas da Vinčis, Gėtė, Baironas, Bachas. Jis – vienas iš pavėlavusių milžinų – pakraštyje prie Baltijos, šalyje, vadinamoj Lietuva. Sakau tai be jokio pasipūtimo, be provincialaus perdėjimo. Kol mes neįsisąmoninsime, iš kur ir kaip atėjo mūsų didieji žmonės ir ko jie iš tikrųjų verti, tuščios bus mūsų nūdienės pastangos.

8 Maironio poezijos žodžiai tik punktyru nužymi vaizdą nežemiško poetinio apreiškimo šviesoje. Norėdamas tą vaizdingiau nusakyti, prisiminiau įspūdį, kurį daro didžiulių šiuolaikinių japoniškų viešbučių holuose daugybės veidrodžių atmušami, sklaidomi erdvėje, įvairiais kampais laužomi viduramžių šilkografijos kūriniai. Jausmas, tarsi būtum rutulinio veidrodžio dugne, viduryje, o šviesos ir spalvos perveria ir persmelkia tave iš visų pusių. Tai jau amžinybės dvelksmas, kitaip nepasakysi. Štai tokius amžinybės, idealybės vaizdus, palyginimus, sąskambius dieviškoji Mūza ir šnabzdėjo Maironiui.

9 Kaip sunku gyventi iriųjų formų ir nykstančių šešėlių karalystėje! – amžiaus pradžioje yra dejavusi mūsų klasikė Šatrijos Ragana; Maironiui, kaip reta kam, buvo lemta ištrūkti iš laikinumo stichijos, jam geriausiai tinka ir kitas Šatrijos Raganos atsidūsėjimas – grožis esąs begalybės atšvaitas... Taigi nebijokime prisipažinti, kad su Maironio kūryba esame gavę savo šventraštį – savo Evangeliją ir savo Apokalipsę.

10 Kažkuriam istorijos tarpsny lietuviams labai rūpėjo geografinės erdvės, vėliau bandyta sekti lotyniškais ir graikiškais kūrybos pavyzdžiais, bandyta tapti visaverčiais žmonėmis reiškiantis per kitas tautas, lenkėjant ir vokiečių, ir tik per Baranauską, Maironį būsim galutinai įtikėję savo kūrybinėm galiom, savo, kaip visavertės nacijos, pašaukimu tarp tautų. Kodėl būtent taip? Pirmiausia jie suteikė ir mums patiems, ir mūsų istorijai, mūsų gamtovaizdžiui idealybės projekcijas. Visoms tautoms aktualūs dalykai čia pripildyti nacionalinės būties ir patirties, suformuluoti tobulai nušlifuoti gimtosios kalbos žodžiais.

11 Jie yra mūsų alfa ir omega⁶, iš jų galime burti sau ir kitiems, juos galime senu daugelio tautų papročiu dėti po galva sergančiam žmogui ir dovanoti jaunavedžiams, siųsti į tolimas šalis nublokštiems žmonėms, trokštantiems atgaut savo vertę ir žemę po kojom. Jie veidrodžiškai mus apgaubę, juose – visos mūsų mintys apie praeitį, idėjos ir įspėjimai dėl ateities. Greta jų, ypač greta Maironio, kiekvienas galime pasimatuoti savo moralinį ūgį.

12 Ko gero, tai paskutinis lietuvių poetas. Gal nebus sumenkinta, tariant, kad ir Sruoga, ir Binkis, ir Putinas, ir dar daugelis po jo, iki mūsų pačių – esame daug žemiškesni. Maironiui buvo apreiškta, pašnabždėta Dievo; mes, Heidegerio⁷ žodžiais, bergždžiojo laiko, o Elioto⁸ žodžiais – bevaisės žemės poetai. Tai didžioji poezijos drama, kurios dalyviai visi mes, gyvieji. Ir poezijos, ir pasaulio drama.

⁵ Serafimas – krikščionybėje šešiasparnis (aukščiausio laipsnio) angelas.

⁶ Alfa ir omega – graikų abėcėlės pirma ir paskutinė raidės.

⁷ Martinas Heidegeris (1889–1976) – vokiečių filosofas, vienas žymiausių egzistencinės filosofijos kūrėjų.

- 13 *Kai vėjas pakyla ir drumzdžias vanduo,
Ir ežeras veržias platyn, –
Banga gena bangą ir bokšto akmuo
Paplautas nuvirsta žemyn.
Taip griūva sienos, liūdnesnės kas dieną,
Griaudindamos jautrią širdį ne vieną.*

Ar čia tik apie nykstančią pilį? Tik apie didingos senovės atšvaitus? Ne, tai pirmučiausia kosminės dramos, bėgančio, nesustabdomo ir negražinamo laiko, o drauge pasaulio senėjimo ir žmogaus laikinumo pojūtis. Iš čia kilusi titaniška Maironio utopija – nutraukti gilųjį praeities miegą, pažadinti milžinus iš senovės kapų... Tai beveik fantastinė idėja, senosios Elados dievų užduotis – atsukti atgal istorijos ir amžinybės ratą... Ši dantiškoji idėja, rodos, persekiojo Maironį. Štai eilėraščio apie praeitį posmas:

*Jos paveikslas kaip žaibas kartais dvasią pagauna.
Kartais, rodosi, dvelkia stebuklingas jos kvapas;
Kartais prašneka širdžiai amžiais kerpėtas kapas
Ir sušildo krūtinę ir vaidentuvę jauną.*

14 Kas po Maironio yra turėjęs tokių kosminių idėjų? Iš romantinio utopizmo gal bus kilusi ir vėlesnė Maironio rezignacija⁹.

15 Šioje kiekvienam žmogui laiko apibrėžtoje dramoje jis dar spėjo suprojektuoti idealų tėvynės Lietuvos, jos žmonių, gamtovaizdžių, istorinių žygių paveikslą. Jis davė mums tikruosius mūsų išmatavimus, per jį esame tokie, kokie esame, žinodami, nujausdami, kokie galime būti. Tai užuovėja amžiaus gale, o būsimiesiems laikams – mūsų visavertiškumo garantas.

⁸ Tomas Sternas Eliotas (1888–1965) – Didžiosios Britanijos poetas, dramaturgas, kritikas.

⁹ Rezignacija – visiškas nuolankumas, pasidavimas likimui.

Atsakykite į klausimus, remdamiesi S. Gedos tekstu.

1. Kokį šio rašinio tikslą autorius nurodo 1 pastraipoje?

Juodraštis

(1 taškas)

2. Kokį dėsningumą autorius atskleidžia 2 pastraipoje?

Juodraštis

(1 taškas)

3. Suformuluokite 3 pastraipos pagrindinę mintį.

Juodraštis

(2 taškai)

4. Anot autoriaus, poetai A. Baranauskas ir Maironis yra ir panašūs, ir skirtingi. Remdamiesi 4, 5 ir 6 pastraipomis, apibendrintai nurodykite **1** jų panašumą ir **1** skirtumą.

Juodraštis

(2 taškai)

5. Remdamiesi 7 pastraipa, nurodykite **1** panašumą ir **2** skirtumus tarp Maironio ir Europos menininkų.

Juodraštis

- 1)
- 2)
- 3)

(3 taškai)

6. Kokius **2** būties aspektus autorius priešina 8 ir 9 pastraipose?

Juodraštis

(2 taškai)

7. 10 pastraipoje autorius nurodo **2** – tinkamą ir netinkamą – būdus lietuvių tautos vertei įtvirtinti. Glaustai nusakykite juos.

Juodraštis

- 1)
- 2)

(2 taškai)

NEPAMIRŠKITE ATSAKYMŲ PERKELTI Į ATSAKYMŲ LAPĄ

RIBOTO NAUDOJIMO

(iki teisėtai atskleidžiant vokus, kuriuose yra valstybinio brandos egzamino užduoties ar jos dalies turinys)

LIETUVIŲ KALBA (GIMTOJI) ♦ Teksto suvokimo užduotys ♦ 2010 m. valstybinis brandos egzaminas ♦ Pakartotinė sesija

8. Apibendrintai nurodykite, kokį poveikį lietuviams daro A. Barausko ir Maironio poezija (11 pastraipos pirmas sakiny).

Juodraštis

(1 taškas)

9. Remdamiesi 9–11 pastraipomis, paaiškinkite autoriaus mintį: „...su Maironio kūryba esame gavę savo šventraštį – savo Evangeliją ir savo Apokalipsę.“

Juodraštis

(2 taškai)

- 10.1. Įvardykite šioje frazėje vartojamas menines priemones (pabraukta): „...ypač greta Maironio, kiekvienas galime pasimatuoti savo moralinį ūgį.“ (11 pastraipa)

Juodraštis

- 1)
- 2)

(2 taškai)

- 10.2. Paaiškinkite abiejų meninių priemonių prasmes.

Juodraštis

(2 taškai)

11. Kokia stilistinė figūra 6 ir 14 pastraipose autorius išreiškia įsitikinimą, kad A. Barauskas ir Maironis yra ypatingi poetai?

Juodraštis

(1 taškas)

12. Pagrįskite pirmos ir paskutinės pastraipų dermę.

Juodraštis

(2 taškai)

13. Remdamiesi visu tekstu, suformuluokite 3 priežastis, kodėl S. Geda Maironį vadina *paskutiniu* iš *titanų*.

Juodraštis

- 1)
- 2)
- 3)

(3 taškai)

NEPAMIRŠKITE ATSAKYMŲ PERKELTI Į ATSAKYMŲ LAPĄ

RIBOTO NAUDOJIMO

(iki teisėtai atskleidžiant vokus, kuriuose yra valstybinio brandos egzamino užduoties ar jos dalies turinys)

